

УДК 657.4:336.648

*А. В. Руснак,**д. е. н., доцент, професор кафедри економіки, Херсонська філія**Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова, м. Херсон, Україна**С. В. Прохорчук,**к. е. н., доцент, професор кафедри фінансів, обліку і оподаткування, Приватний вищий**навчальний заклад "Міжнародний університет бізнесу і права", м. Херсон, Україна**А. С. Карнаушенко,**к. е. н., асистент кафедри економіки та фінансів, Державний вищий навчальний заклад**"Херсонський державний аграрний університет", м. Херсон, Україна*

DOI: 10.32702/2306-6814.2019.3.5

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ АГРАРНИХ РОЗПИСОК В УКРАЇНІ

A. Rusnak,

Doctor of Economic Sciences, Associate Professor, Professor of the Department of Economics,
Kherson Branch of the Admiral Makarov National University of Shipbuilding, Kherson, Ukraine

S. Prokhorchuk,

Candidate of Economic Sciences, Professor of the Department of Finance, Accounting and Taxation,
Private Higher Educational Institution "International University of Business and Law", Kherson, Ukraine

A. Karnausenko,

Candidate of Economic Sciences, Assistant Professor of the Department of Economics and Finance,
State Higher Educational Institution "Kherson State Agrarian University", Kherson, Ukraine

CURRENT STATE AND PROSPECTS FOR AGRARIAN RECEIPTS IN UKRAINE

Залучення додаткових ресурсів сільськогосподарськими виробниками є проблемним питанням, тому пошук нових інноваційних інструментів є важливим для аграрних підприємств. У статті узагальнено аргументи та контраргументи в межах наукової дискусії з питання застосування в діяльність малих та середніх сільськогосподарських підприємств інноваційного інструменту — аграрної розписки. Основною метою проведеного дослідження є оцінка сучасного стану, виявлення переваг та недоліків, а також обґрунтування подальших перспектив використання аграрної розписки в сільському господарстві України. Систематизація літературних джерел та підходів до вирішення проблеми подальшої перспективи застосування аграрних розписок в діяльності агровиробників засвідчила, що такий інструмент набуває популярності та набагато полегшує доступ мікрофермерських господарств до додаткових ресурсів. Встановлено, що з використанням аграрних розписок залучені кошти адаптуються до потреб агровиробників, адже майбутній врожай може використовуватися як застава за зобов'язаннями з банками, постачальниками та іншими кредиторами.

У статті досліджено основні особливості аграрної розписки. Проаналізовано динаміку залучення фінансових ресурсів за допомогою аграрних розписок за 2015—2018 рр. та встановлено, що з кожним роком вона збільшується. Здійснено аналіз застосування аграрних розписок в регіонах України та виявлено, що найбільше їх застосовують області, у яких діяв пілотний проєкт "Аграрні розписки в Україні". Розглянуто структуру видавців аграрних розписок, серед яких основними є малі та середні сільськогосподарські підприємства та структуру в розрізі предметів застави. Визначено основних партнерів-кредиторів, які приймають аграрні розписки в якості плати за надані товари, роботи та послуги. Виявлено переваги та недоліки використання аграрних розписок в Україні для сільськогосподарських виробників та їх партнерів-кредиторів. Визначено, що для подальшої популяризації даного інноваційного інструменту потрібно про-

довжити роботу, яка буде направлена на проведення тренінгів серед агровиробників, залученні нових кредиторів, усунення невідповідностей у законодавчих актах. Запропоновано напрями подальшої активізації впровадження та використання аграрних розписок на всій території України.

The mobilization of additional resources by agricultural producers is a problematic issue; therefore the search for new innovative tools is important for agrarian enterprises. The article summarizes the arguments and counterarguments in the framework of the scientific discussion on the issue of the use of an innovative instrument — agrarian receipt — in the activity of small and medium-sized agricultural enterprises. The main objective of the carried out research is to assess the current state, to identify the advantages and disadvantages, as well as to substantiate the future prospects of using agrarian receipts in agriculture in Ukraine. Systematization of literary sources and approaches to solving the problem of the future prospect of agrarian receipts being used in the activities of agricultural producers has shown that this tool is becoming popular and greatly facilitates the access of micro-farms to additional resources. It is established that with the use of agrarian receipts, the funds attracted adapt to the needs of agricultural producers, since the future harvest can be used as a pledge under commitments with banks, suppliers and other lenders.

The article investigates the main features of agrarian receipt. The dynamics of attraction of financial resources with the help of agrarian receipts for 2015—2018 is analyzed and it is established that it increases each year. The analysis of the use of agrarian receipts in the regions of Ukraine was carried out and it was found that most widely they were used by the regions were the pilot project "Agrarian Receipts in Ukraine" took place. The structure of issuers of agrarian receipts, among which the main ones are small and medium-sized agricultural enterprises, and the structure in terms of pledged items are considered. The main partners-lenders who accept agrarian receipts as payment for the given goods, works and services are identified. The advantages and disadvantages of using agrarian receipts in Ukraine for agricultural producers and their partners-lenders are revealed. It is determined that for further promotion of this innovative tool it is necessary to continue the work, which will be aimed at conducting training among agricultural producers, attracting new lenders, eliminating inconsistencies in legislative acts. The directions of further revitalization of introduction and use of agrarian receipts throughout the territory of Ukraine are proposed.

Ключові слова: аграрна розписка, фінансові та товарні аграрні розписки, кредитування агровиробників, інноваційні інструменти, сільськогосподарські підприємства, кредитування під майбутній врожай.

Key words: agrarian receipt, financial and commodity agrarian receipts, lending to agricultural producers, innovative tools, agricultural enterprises, lending against future harvest.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Сільське господарство в Україні є однією з важливих галузей економіки країни, що повністю забезпечує продовольчу безпеку, а також дозволяє експортувати значні обсяги сільськогосподарської продукції за кордон. Продовольча безпека країни безпосередньо залежить від вітчизняного виробника сільськогосподарської продукції. При здійсненні господарської діяльності у аграрних підприємств виникають багато проблем та ризиків, однією із яких є недостатня кількість фінансових ресурсів та обмеженість доступу до них.

Протягом багатьох років головним джерелом фінансування підприємства є власний капітал господарства, який забезпечує фінансову ліквідність, стабільність та незалежність виробника від різних зовнішніх чинників. Але як свідчить практика, ефективна діяльність сільськогосподарських підприємств неможлива без залучення позикових коштів для ведення, розширення господарської діяльності та підвищення рівня рентабельності підприємства. Високі кредитні ставки, вимоги надання застави та надмірна банківська бюрократизація — основні причини, які зумовлюють відмовитися

від банківського кредитування та активізувати пошуки альтернативних джерел фінансування. Все більшої популярності серед сільськогосподарських виробників набуває новий для України фінансово-кредитний інструмент — аграрна розписка.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ПУБЛІКАЦІЙ ТА ДОСЛІДЖЕНЬ

Чимало вітчизняних та закордонних науковців займаються дослідженням альтернативних джерел фінансування господарської діяльності аграрних підприємств, а саме: Лупенко Ю.О. [1, с. 65—78], Феценко В.В., Правдюк Н.Л. [2, с. 69—79], Бондаренко Н.В. [3, с. 71—79], Радченко Н.Г., Стендер С.В. [4, с. 800—805], Непочащенко О.О., Нарумов А.А., Стойко О.Я. [5], Семенюк С.Я. [7], Даніловська А.І., Жаренко В.Ф. [6, с. 82—87]. Питанням залучення додаткових фінансових ресурсів за допомогою аграрних розписок займалися такі вчені: Абрамова І.В., Кравчук А.О., Вихристюк С.В., Савченко В.Ф., Вудвуд В.В., Гришук Н.В. та ін. Разом з тим, це питання залишається актуальним, потребує додаткового вивчення та дослідження в частині оцінки ризиків, які

пов'язані з отриманням та погашенням аграрних розписок, а також аналізу сучасного стану розрахунків аграрними розписками в сільському господарстві України загалом та в розрізі регіонів.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ ДОСЛІДЖЕННЯ

Метою статті є аналіз сучасного стану застосування інноваційного інструменту кредитування сільськогосподарських підприємств — аграрної розписки, виявлення основних переваг та недоліків, які пов'язані з її використанням, а також визначення основних перспектив розвитку в Україні.

ВИКЛАД ОСНОВНИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ТА ЇХ ОБГРУНТУВАННЯ

Сільськогосподарське господарство є базовим сектором української економіки, саме від нього залежить продовольча безпека країни. Стан розвитку сільськогосподарських виробників та, як наслідок, обсяги виробленої ними продукції є одним з найбільш важливих показників якості здійснених в державі економічних реформ та програм, реалізація яких направлена на розвиток агропромислового комплексу. АПК охоплює практично всі елементи ринкових відносин, а його розвиток сприяє не тільки вирішенню широкого колу питань, а також пов'язує різні галузі економіки України, такі як легка промисловість, транспорт, оптова та роздрібна торгівля тощо. Сільське господарство є одним з найприбутковіших видів діяльності в Україні, рівень рентабельності якого у 2017 р. становив 22,7 % проти 8,9% в цілому по економіці країни. Аграрні підприємства в 2017 р. отримали чистого прибутку близько 79,1 млрд грн, що на 25 млрд грн перевищує цей показник у промисловості. У загальному обсязі чистого прибутку всіх підприємств України, сільське господарство займає лідируючу позицію та забезпечило 43,5 % від загальної суми показника [7]. Сільське господарство є високоризикованим виробництвом, великий вплив на обсяги вирощеної продукції мають чинники, які не залежать від людини, а саме природно-кліматичні умови.

Незважаючи на значимість сільськогосподарського виробництва у вирішенні таких стратегічних завдань, як забезпечення продовольчої незалежності держави та стимулювання розвитку всього АПК країни, частка кредитних коштів, що залучені галуззю значно нижче аналогічних показників розвинених зарубіжних країн. Це пояснюється тим, що підприємства не здатні вчасно оновлювати технічний і технологічний стан власних основних фондів, як наслідок, спостерігається низький рівень кредитування сільськогосподарських виробників у зв'язку з тим, що немає заставного майна. Тому виробники сільськогосподарської продукції постійно перебувають у пошуку нових джерел фінансування власної діяльності відмінних від кредитування.

У свою чергу, держава та фінансово-кредитні інститути розробляють проекти та програми фінансування сільськогосподарських виробників, які впливають на якість функціонування процесів виробництва сільськогосподарської продукції, а також які сприяють суттєвим змінам в АПК, що призводить до появи нових альтернативних інструментів фінансування діяльності аграрних підприємств. Одним з таких інструментів є аграрна розписка.

Використання аграрних розписок — це передовий досвід розвинутих аграрних країн світу. Завдяки аграрним розпискам Бразилія пододала затяжну кризу в економіці 70—80 рр., що стало основою розвинутого кредитування під заставу майбутнього врожаю. Саме зараз цей підхід демонструє впевнений розвиток та захоплення все нових ринків сільськогосподарської продукції [10].

Дане поняття з'явилося в Україні в 2012 р. з прийняттям Закону України "Про аграрні розписки", згідно з цим документом "аграрна розписка — товаророзпорядчий документ, що фіксує безумовне зобов'язання боржника, яке забезпечується заставою, здійснити поставку сільськогосподарської продукції або сплатити грошові кошти на визначених у ньому умовах" [8].

Аграрні розписки — зручний та простий інструмент, який допоможе залучити сільгоспвиробників до співпраці з постачальниками запасів (насіння, добрив, запасних частин, паливно-мастильних матеріалів, сільськогосподарської техніки), дистриб'юторами, банками, фінансовими установами, виконавцями робіт та послуг, агротрейдерами, переробними підприємствами та іншими учасниками ринку.

Аграрна розписка — це борговий цінний папір, що фіксує зобов'язання боржника, яке забезпечується заставою під майбутній врожай, здійснити поставку продукції або сплатити кошти.

Фактично аграрна розписка є угодою між сільгоспвиробником (позичальником) і кредитором (банком, постачальником чи іншим суб'єктом), за якою заставою є майбутній врожай. Залежно від умов розрахунку аграрні розписки можуть бути фінансовими та товарними. За фінансовими розписками розрахунок відбувається грошима, за товарними — частиною зібраного урожаю [8].

Аграрна розписка має спільні риси з векселем та певні ознаки форвардного контракту, за яким сторони домовляються поставити в майбутньому товар на умовах, які визначені в день укладення договору [11]. Інакше кажучи, товаровиробник аграрної продукції зможе одержати грошові кошти на посів сільськогосподарських культур, виробництво або інші потреби в обмін на гарантію пізніше у визначений в розписці час поставити продукцію чи оплатити розписку.

Тобто, що аграрна розписка — це особливий вид кредитування, який надає змогу сільськогосподарському товаровиробнику отримати фінансові або матеріальні ресурси, які йому необхідні зараз для якісного господарського процесу, як наслідок, отримання майбутніх прибутків, а розрахунок за користування цими ресурсами відбувається після збору врожаю, на який витрачені дані ресурси.

Це двостороння угода, з однієї сторони, позичальник, тобто агровиробник, з іншої — кредитор, тобто постачальник матеріальних або фінансових ресурсів. Обов'язковою умовою видачі аграрної розписки є нотаріальне засвідчення та внесення її даних в єдиний Реєстр аграрних розписок. Додатковими умовами може бути залучення фахівців зі страхування та експертної оцінки врожаю.

Їх особливістю є те, що сільськогосподарський виробник повинен бути власником земельної ділянки або мати право користування нею, при чому сама ділянка

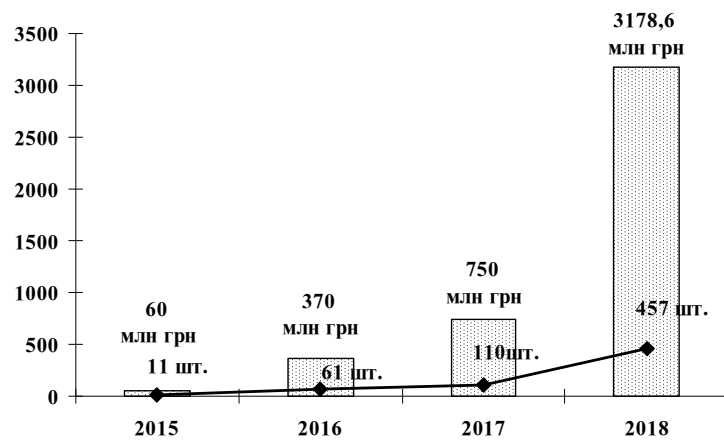

Рис. 1. Динаміка залучення фінансових ресурсів за допомогою аграрних розписок за 2015–2018 рр.

не є предметом застави, що особливо важливо для аграрних підприємств. Саме майбутній врожай є заставою та гарантією повернення отриманих позичальником коштів за надані матеріальні та фінансові ресурси.

До основних особливостей аграрних розписок можна віднести:

1. Безумовне зобов'язання, з особливою процедурою стягнення.
2. Предмет застави — майбутній врожай, прив'язаний до конкретної земельної ділянки.
3. Гнучкість у визначенні ціни: фіксована, майбутня, прив'язка до валютного обмінного курсу.
4. Пріоритетність вимог кредиторів за аграрною розпискою в отриманні виконання.
5. Зобов'язання, забезпечення та їх реєстрація в одному документі.
6. Право кредитора на моніторинг застави [10; 11; 14].

Для швидшого впровадження даного інструменту в Україні діє Проект "Аграрні розписки в Україні", який впроваджується IFC (International Finance Corporation),

членом Групи Світового банку, в партнерстві зі Швейцарською Конфедерацією [12, 13]. Спочатку даний Проект був пілотний та працював лише в 8 областях України, зокрема у Вінницькій, Полтавській, Сумській, Тернопільській, Харківській, Хмельницькій, Черкаській та Чернігівській областях, а з 2018 р. почав діяти на всій території, крім тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях. Основною метою є покращення доступу до фінансових ресурсів для малих та середніх сільськогосподарських виробників шляхом впровадження аграрних розписок в Україні.

У 2018 р. у сільське господарство України залучено понад 4,8 млрд грн та видано 752 аграрних розписок, з них 314 товарних аграрних розписок на загальну суму 2698 млн грн та 438 фінансових аграрних розписок на загальну суму 2102 млн грн [9] (рис. 1).

Проаналізувавши дані рисунка 1, встановлено, що у 2018 р. в порівнянні з 2017 р. кількість укладених аграрних розписок збільшилась більше ніж у 4 рази, а залучені кошти збільшились на суму 2428,6 млн грн.

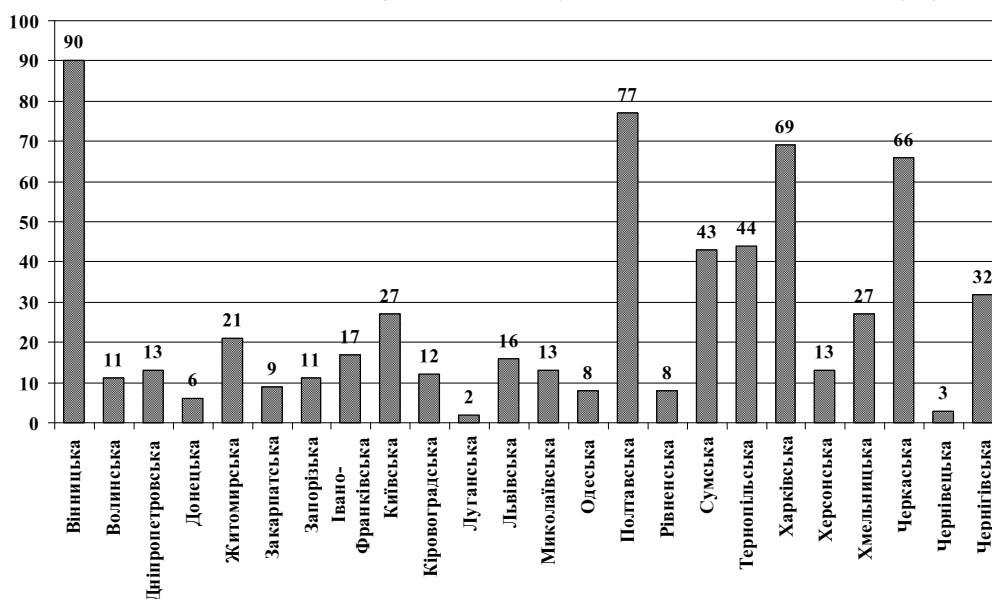

Рис. 2. Регіональні особливості аграрних розписок в Україні станом на 25.09.2018 р.¹

¹ Без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях.

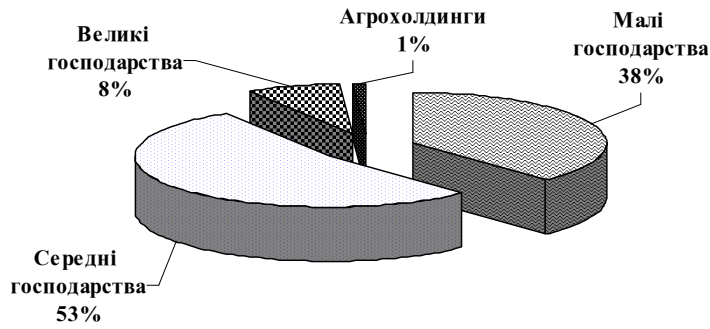

Рис. 3. Розмір аграрних виробників, що видали аграрні розписки

Навесні 2018 р. агровиробники з усіх областей України отримали додаткову можливість фінансування завдяки аграрним розпискам (рис. 2).

Найбільша кількість розписок була видана господарствами з пілотних регіонів, як-от Вінницька, Полтавська та Харківська області, лідером з долучених областей стала Київська та Житомирська. Херсонська область поки що знаходиться на 13 місці з 24 областей по кількості виданих аграрних розписок. Основними видавцями товарних аграрних розписок в Херсонській області є ДП "ДГ "Каховське" (Каховський район), ПП "Бедевля" (Нижньосірогізький район), ФГ "Чайка" (Білозерський район), ТОВ "Агроленд Херсон" (м. Херсон), СТОВ "Більшовик" (Скадовський район) та ін. Ними було видано аграрних розписок на суму понад 38,87 млн грн. Основними культурами були кукурудза (понад 900 т), пшениця (понад 9220 т) та ячмінь (понад 422 т).

На рис. 3 відображено розміри сільськогосподарських виробників, які видавали аграрні розписки.

Проаналізувавши рисунок 3, встановлено, що 91 % розписок видані малими та середніми аграрними підприємствами, тобто 9 з 10 виданих аграрних розписок були видані малими і середніми підприємствами, що

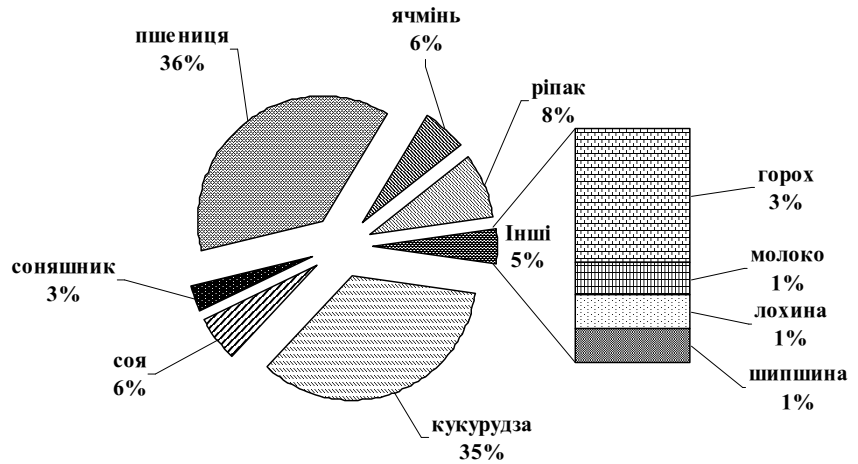

Рис. 4. Структура товарних розписок у розрізі предметів застави в 2018 р.

підтверджує той факт, що даний інструмент дійсно створений для підтримки та стимулювання розвитку невеликих агровиробників та фермерських господарств.

На рисунку 4 зображено структуру товарних розписок в розрізі предметів застави.

На сьогодні врожай 24 сільськогосподарських культур може бути предметом застави під час видачі товарної розписки. Основними культурами є: кукурудза, пшениця, соя, ріпак. Менш популярними предметами застави є ягоди, гречка, горох, рис, молоко та овочі.

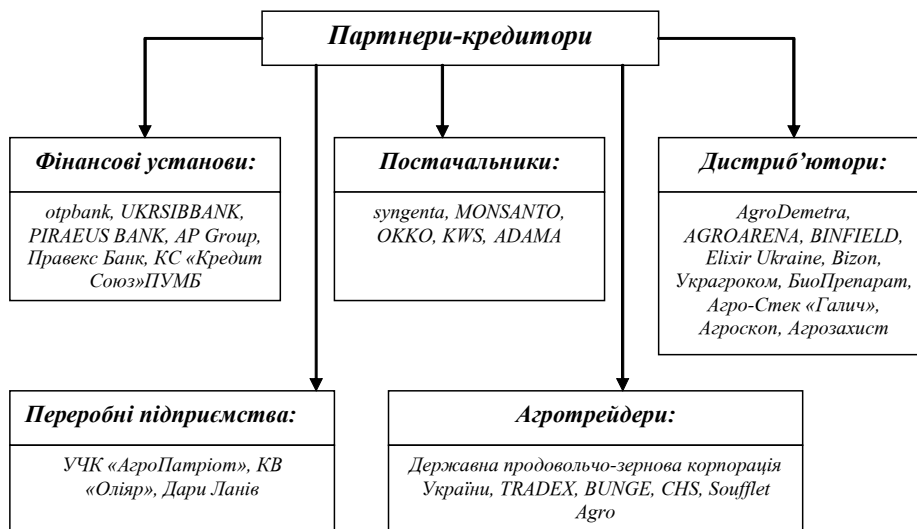

Рис. 5. Партнери-кредитори, які приймають аграрні розписки від сільськогосподарських виробників

В Україні налічується більше 30 партнерів-кредиторів, які приймають аграрні розписки. Кредиторами можуть виступати: фінансові установи, постачальники, дистриб'ютори, переробні підприємства та агротрейдери (рис. 5).

Аграрні розписки є інноваційним інструментом залучення додаткових ресурсів до виробничого процесу у сільському господарстві, які мають багато переваг в порівнянні з іншими джерелами фінансування. До переваг застосування розписок можна віднести: швидкість оформлення (до 7 днів) та легкість застосування, наявність застави (тобто майбутній урожай), а як наслідок: безумовність виконання аграрної розписки, обов'язкове нотаріальне посвідчення, реєстрація аграрних розписок в єдиному Реєстрі аграрних розписок, публічний доступ до єдиного Реєстру аграрних розписок, погашення розписки прив'язано до збору урожаю, в разі неврожаю або форс-мажорних обставин може бути від термінованою або заміненою на інший вид сільськогосподарської продукції, полегшена процедура стягнення через виконавчу службу без залучення суду.

Незважаючи на вищеперераховані переваги, існують деякі негативні моменти пов'язані із застосуванням аграрних розписок для сільськогосподарських товаровиробників, а саме:

- широке коло повноважень кредиторів та обмеження прав боржника;
- нагляд та моніторинг за процесом виробництва та право втручання в нього кредитором, що вносить незручності для боржника;
- можливість вимагати від боржника усунути порушення технологічного процесу, а у разі не усунення — самостійно доростити майбутній врожай, а витрати, які понесли кредитори покласти на боржника;
- незважаючи на відчуження земельної ділянки, застава на врожай зберігається за цією земельною ділянкою;
- передача кредиторами аграрної розписки третім особам без згоди та повідомлення боржника;
- обов'язкова наявність кадастрового номера для земельної ділянки;
- видача аграрної розписки на кожний вид продукції окремо, що значно підвищує витрати на її випуску;
- обов'язкове нотаріальне посвідчення вимагає сплати державного мита, що збільшує затрати на її оформлення;
- подвійне оподаткування податком на додану вартість;
- деякі кредитори встановлюють мінімальні обсяги на загальну партію сільськогосподарської продукції понад 500 т обраної культури, що значно обмежує доступ мікрофермерських господарств та малих підприємств до даного інструменту [8; 10; 14; 15].

Загалом аграрна розписка, незважаючи на вищеперелічені негативні моменти, є дієвим механізмом фінансування діяльності сільськогосподарських підприємств, яка набуває все більшої популярності серед агровиробників та надає можливість отримання більш дешевших ресурсів в порівнянні з іншими інструментами залучення ресурсів. Адже станом на 22.01.2019 р.

вже видано 25 розписок на загальну суму 126,34 млн грн, з них 20 фінансових аграрних розписок на суму 86,783 млн грн та 5 товарні аграрні розписки на суму 39,557 млн грн [9].

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Залучення позикових ресурсів з урахуванням особливостей ведення діяльності в сільському господарстві є економічною необхідністю. Саме аграрні розписки можуть стати тим основним інструментом економічного зростання аграрного сектору та дати поштовх до розвитку малих аграрних суб'єктів господарювання завдяки додатковим джерелам фінансування.

Однак потрібно враховувати, що в сільськогосподарському виробництві існують значні ризики пов'язані з несприятливими подіями природного характеру та цінової кон'юнктури, внаслідок яких закриття аграрної розписки стає проблематичним. Для подолання таких негативних наслідків повинні бути розроблені і впроваджені механізми агрострахування, які зараз в Україні майже не працюють. Для подальшої популяризації даного інноваційного інструменту потрібно продовжити навчальні тренінги по всій Україні серед агровиробників, тим самим підвищуючи рівень їх обізнаності, залучати нових потенційних кредиторів з числа міжнародних компаній, усунути недоліки законодавчих актів, а також перерозподілити ризики, що пов'язані з аграрними розписками.

Література:

1. Лупенко Ю.О., Феценко В.В. Ринок капіталу для фінансування малого та середнього бізнесу в аграрному секторі економіки. Фінанси, облік та аудит. — 2014. — Вип. 2 (24). — С. 68—78.
2. Правдюк Н.Л. Аграрні розписки як альтернативна форма кредитування сільськогосподарських підприємств: обліковий аспект. Облік і фінанси. — 2016. — № 4 (74). — С. 69—79.
3. Бондаренко Н.В. Альтернативні інструменти кредитування аграрного сектору економіки. Науковий вісник НУБІП України. Серія: Економіка, Аграрний менеджмент, бізнес. — 2015. — № 222. — С. 71—79.
4. Стендер С.В. Аграрна розписка та вексельна форма як альтернативні джерела кредитування аграрних підприємств. Економіка і суспільство. — 2017. — Вип. 8 — С. 800—805.
5. Стойко О.Я. Капіталізація аграрних підприємств за рахунок використання аграрних розписок. Ефективна економіка. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=6229>
6. Жаренко В.Ф. Застава майбутнього урожаю за аграрною розпискою. Правовий вісник академії банківської справи. — 2013. — № 2 (9). — С. 82—87.
7. Семенюк С.Я. Аграрні розписки — ефективний шлях залучення коштів в агробізнес [Електронний ресурс]. Protocol. 2018. URL: https://protocol.ua/ua/agrarni_rozpiski_efektivniy_shlyah_zaluchennya_koshtiv_v_agrobiznes/
8. Про аграрні розписки: Закон України від 6 листопада 2012 р. № 5479-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5479-17>

9. Єдиний реєстр аграрних розписок. Аграрні розписки: офіційний веб-сайт ДП "Аграрні реєстри". URL: <http://agroregisters.com.ua/>

10. Інструкція по використанню фінансової аграрної розписки: затверджена Європейським Банком Реконструкції та Розвитку від 01 березня 2017 р. URL: [http://minagro.gov.ua/system/files/%D0%A4%D1%96%D0%BD%D0%B0%D0%BD%D1%81%D0%BE%D0%B2%D0%B0%20%D0%B0%D0%B3%D1%80%D0%B0%D1%80%D0%BD%D0%B0%20%D1%80%D0%BE%D0%B7%D0%BF%D0%B8%D1%81%D0%BA%D0%B0%20\(%D1%96%D0%BD%D1%81%D1%82%D1%80%D1%83%D0%BA%D1%86%D1%96%D1%8F%20%D0%BF%D0%BE%20%D0%B2%D0%B8%D0%BA%D0%BE%D1%80%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8E\).pdf](http://minagro.gov.ua/system/files/%D0%A4%D1%96%D0%BD%D0%B0%D0%BD%D1%81%D0%BE%D0%B2%D0%B0%20%D0%B0%D0%B3%D1%80%D0%B0%D1%80%D0%BD%D0%B0%20%D1%80%D0%BE%D0%B7%D0%BF%D0%B8%D1%81%D0%BA%D0%B0%20(%D1%96%D0%BD%D1%81%D1%82%D1%80%D1%83%D0%BA%D1%86%D1%96%D1%8F%20%D0%BF%D0%BE%20%D0%B2%D0%B8%D0%BA%D0%BE%D1%80%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8E).pdf)

11. Sodoma R., Shvorak A., Shmatkovska T., Zhurakovska I. Peculiarities of agrarian receipts as a modern financial tool. *ECONOMIC ANNALS-XXI*. 2018. № 169 (1—2) p. 46—50.

12. Розвиток економіки України в контексті активізації підприємницької діяльності: [Колективна монографія] / За ред. Н.С. Танклевської. — Херсон. 197 с. URL: http://www.ksau.kherson.ua/files/konferencii/%D0%9C%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B0%D1%84%D1%8F_2018_%D1%82%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%B5%D0%BD_.pdf

13. Танклевська Н.С., Карнаушенко А.С. Розвиток фінансування інноваційної діяльності сільськогосподарських підприємств: монографія. — Херсон: Айлант, 2015. — 184 с.

14. Petrenko V., Melnykova K. Formation of vertically integrated agrarian enterprises with foreign capital. *Technology transfer: innovative solutions in Social Sciences and Humanities*. 2018. — С. 13—15. URL: <http://eu-jr.eu/ttissh/article/viewFile/620/608>

15. Стратегічні напрями соціально-економічного розвитку аграрного сектору економіки України [Колективна монографія] / За ред. А.В. Руснак. — Херсон: ТОВ "ВКФ "СТАР" ЛТД". 2017. — 432 с.

References:

1. Lupenko, Yu.O. and Feshchenko, V.V. (2014), "Capital market to finance small and medium-sized businesses in the agrarian sector of the economy", *Finansy, oblik ta audyt*, vol. 2 (24), pp. 68—78.

2. Pravdyuk, N.L. (2016), "Agrarian receipts as an alternative form of lending to agricultural enterprises: accounting aspect: accounting and finance", *Oblik i finansy*, no. 4 (74), pp. 69—79.

3. Bondarenko, N.V. (2015), "Alternative lending to the agrarian sector of the economy", *Naukovyy visnyk NUBIP Ukrainy. Seriya: Ekonomika, Ahrarnyy menedzhment, biznes*, no. 222, pp. 71—79.

4. Stender, S.V. (2017), "Agrarian letter and bill form as alternative sources of crediting agrarian enterprises", *Ekonomika i suspilstvo*, vol. 8, pp. 800—805.

5. Stoyko, O.Ya. (2016), "Capitalization of agrarian enterprises through the use of agrarian receipts", *Efektivna ekonomika*, [Online], available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6229> (Accessed 10 January 2019).

6. Zharenko, V.F. (2013), "The pledge of the future harvest for agrarian note", *Pravovyy visnyk akademiyyi bankivskoyi spravy*, vol. 2 (9), pp. 82—87.

7. Semenyuk, S.YA. (2018), "Agrarian receipts — an effective way to raise funds in agribusiness", *Protocol*, [Online], available at: https://protocol.ua/ua/agrarni-rozpiski_efektivniy_shlyah_zaluchennya_koshtiv_v_agrobiznes/ (Accessed 14 January 2019).

8. The Verkhovna Rada of Ukraine (2012), *The Law of Ukraine "About agricultural receipts"*, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5479-17> (Accessed 14 January 2019).

9. The official site of the State Enterprise "Agrarian Registries" (2012), "The only register of agrarian receipts", available at: <http://agroregisters.com.ua/> (Accessed 14 January 2019).

10. European Bank for Reconstruction and Development (2017), "Instruction on the use of a financial agrarian receipt", available at: [http://minagro.gov.ua/system/files/%D0%A4%D1%96%D0%BD%D0%B0%D0%BD%D1%81%D0%BE%D0%B2%D0%B0%20%D0%B0%D0%B3%D1%80%D0%B0%D1%80%D0%BD%D0%B0%20%D1%80%D0%BE%D0%B7%D0%BF%D0%B8%D1%81%D0%BA%D0%B0%20\(%D1%96%D0%BD%D1%81%D1%82%D1%80%D1%83%D0%BA%D1%86%D1%96%D1%8F%20%D0%BF%D0%BE%20%D0%B2%D0%B8%D0%BA%D0%BE%D1%80%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8E\).pdf](http://minagro.gov.ua/system/files/%D0%A4%D1%96%D0%BD%D0%B0%D0%BD%D1%81%D0%BE%D0%B2%D0%B0%20%D0%B0%D0%B3%D1%80%D0%B0%D1%80%D0%BD%D0%B0%20%D1%80%D0%BE%D0%B7%D0%BF%D0%B8%D1%81%D0%BA%D0%B0%20(%D1%96%D0%BD%D1%81%D1%82%D1%80%D1%83%D0%BA%D1%86%D1%96%D1%8F%20%D0%BF%D0%BE%20%D0%B2%D0%B8%D0%BA%D0%BE%D1%80%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8E).pdf) (Accessed 14 January 2019).

11. Sodoma, R. Shvorak, A. Shmatkovska, T. and Zhurakovska, I. (2018) "Peculiarities of agrarian receipts as a modern financial tool", *Economic annals-XXI*. vol. 169 (1—2) pp. 46—50.

12. Tanklevska, N.S. (2018), *Rozvytok ekonomiky Ukrainy v konteksti aktyvizatsiyi pidpryyemnytskoyi diyalnosti [Development of the Ukrainian economy in the context of business activation]*, STAR LTD, LLC, Kherson, Ukraine. available at: URL: http://www.ksau.kherson.ua/files/konferencii/%D0%9C%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B0%D1%84%D1%8F_2018_%D1%82%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%B5%D0%BD_.pdf (Accessed 14 January 2019).

13. Tanklevska, N.S. and Karнаushenko, A.S. (2015), *Rozvytok finansuvannya innovatsiyanoi diyalnosti silskohospodarskykh pidpryyemstv [Development of financing of innovation activity of agricultural enterprises]*, Aylant, Kherson, Ukraine.

14. Petrenko, V. and Melnykova, K. (2018), Formation of vertically integrated agrarian enterprises with foreign capital, *Technology transfer: innovative solutions in Social Sciences and Humanities*, [Online], pp. 13-15. available at: <http://eu-jr.eu/ttissh/article/viewFile/620/608> (Accessed 14 January 2019).

15. Rusnak, A.V. (2017), *Stratehichni napryamy sotsialno-ekonomichnoho rozvytku ahrarnoho sektoru ekonomiky Ukrainy [Strategic directions of socio-economic development of agrarian sector of Ukrainian economy]*, STAR LTD., LLC, Kherson, Ukraine. *Стаття надійшла до редакції 22.01.2019 р.*